

קדימה בברכות

רבינו יונה מסכת ברכות כח:

גמ' מחלוקת כשברכותיהן שוות כגון אתרוג וזית דרבי יהודה סבר מין ז' עדיף שכיון שארץ ישראל נשתבחה בהם יש לו לברך על זה ופוטרו את האחר כיון שברכה אחת להם ורבנן סברי דחביב עדיף. ונראה למורי הרב נר"ו דהכי קאמר אותו שהוא חביב יותר יש לו להקדים בתחלה ואף על פי שאינו משבעת המינים ואף על פי שאינו רוצה לאכלו אלא אחר שיאכל האחר אפ"ה יש לו להקדימו ויאכל ממנו תחלה מעט כדי שיברך עליו תחלה הואיל והוא חביב עליו יותר וכיון שבירך על האתרוג פטר את הזית כיון שהברכה כולה אחת הוא:

ולענין פסקא פסקו הגאונים ז"ל הלכה כר' יהודה דאמר מין ז' עדיף ואף על גב דפליגו רבנן עליה (ו)סמכין על מאי דאמרי' בסמוך כל המוקדם בפסוק הוא קודם בברכה, וכיון דבז' המינים עצמם יש לו להקדים המין שהזכיר הפסוק תחלה ממילא שמענין שיש לו להקדים שבעת המינים למין אחר. ואין לדחות ולומר דהתם מיירי כששניהם שוין וחביבין לו, דכיון שאין הא' חביב מחבירו יש לו להקדים אותו שסידר בפסוק ראשון; אבל כשהאחד חביב מחבירו יש לו להקדים החביב כרבנן ואפ"ה היה האחרון שבפסוק - זה א"א לאמרו, מדאמרי' עליו בסמוך (דף מא ב) "רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי אייתון לקמיהו תמרי ורמוני. שקל רב המנונא ובריך אתמרי ברישא. א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב יוסף כל המוקדם בפסוק זה הוא קודם בברכה וכו'?" - ואם איתא דמיירי רב יוסף בשאין האחד חביב יותר מחבירו, כשבירך רב המנונא אתמרי ברישא אמאי קאמר ליה "לא סבר לה מר להא דרב יוסף וכו'?" דלמא דרב המנונא משום הכי בריך אתמרי מפני שהיו לו חביבין יותר; אלא ודאי מאי דאמרי' "כל המוקדם בפסוק הוא קודם לברכה" בכל ענין נאמר בין שהיו חביבין לו שניהם בשוה בין שיהיה האחד חביב מחבירו יש לו להקדים אותו שנזכר בפסוק ראשון. וכיון דבז' המינים עצמם יש לו להקדים אותו שנזכר בפסוק ראשון ממילא, שמענין דכ"ש דיש לו להקדים מין מז' המינים למין אחר כדברי ר' יהודה. מפי מורי הרב נר"ו:

...

עוד כתב בה"ג ז"ל שאם היו לפניו ג"כ פירות העץ ופירות האדמה דיש לו להקדים ברכת בפה"ע שהיא חשובה יותר מפני שהיא יותר פרטית מברכת פה"א שאם אמר על פירות העץ בפה"א יצא ואם אמר על פירות האדמה [כט.]. בפה"ע לא יצא. ואין זה נראה למורי הרב נר"ו דלישנא דאמר אין ברכותיהן שוות מברך על זה וחוזר ומברך ע"ז נצטרך לומר שלא בא להשמיענו דין הקדימה כלל אלא שאין האחד פוטר את חבירו, ואין הלשון מורה שבא על זה בלבד, דא"כ הי' לו לומר [אין] האחד פוטר את חבירו אלא ודאי על הקדימה בא להשמיענו, שאפ"ה יהיה לו פירות האדמה ופירות העץ יקדים איזה שירצה.

הלכך הוה ליה פסקא דשמעתא (1) דכשברכותיהן שוות ויש לו מז' המינים כגון אתרוג וזית מברך על מין ז' ופוטרו את המין האחר (2) אבל כשאין ברכותיהן שוות אם הברכה האחת שהכל והאחרת בפה"א יש לו להקדים ברכת בפה"א דחשיב טפי (3) ואם הברכה האחת בפה"ע והאחרת בפה"א יקדים החביב תחלה בין שיהיה חביב לו יותר בפה"א בין שיהיה חביב לו יותר ב"פ העץ.

ובכאן יש לשאול היאך מצינו למימר שאם ירצה יקדים פה"ע לפרי האדמה והא אמרינן כל המוקדם בפסוק הוא קודם לברכה וחטה ושעורה שברכתן בפה"א הם המוקדמים לפירות העץ האמורים בפסוק והנה שעל כרחו יש לו להקדים ב"פ האדמה לב"פ העץ ואף על פי שיהיו לו חביבים יותר פירות העץ? (1) ויש מתרצים דמאי דאמרינן כל המוקדם בפסוק זה הוא מוקדם לברכה לאו אכולהו קאי אלא ה"ק כל המוקדם בפסוק לחבירו הוא מוקדם לברכה, ור"ל שאם היו לפניו חטה ושעורה כיון שברכותיהן שוות יש לו להקדים החטה שמוקדם בפסוק, וכן אם היו לפניו גפן ותאנה כיון שברכותיהן שוות יש לו להקדים ולומר הברכה על הגפן; אבל אם היו לפניו חטה וגפן כיון שאין הברכות שוות אינו מחויב להקדים על החטה אלא מקדים החביב לו יותר. (2) עוד נוכל לתרץ ולומר דמאי דאמרינן כל המוקדם בפסוק זה הוא מוקדם לברכה אפילו כשאין ברכותיהן שוות אמרו ומיירי כגון שאינו כוסס את החטה אלא שהוא אוכל דייסא וכיוצא בו שברכתו בורא מיני מזונות, וזה ודאי יש לו להקדים קודם ברכת ענבים ותאנים כיון שהוא ברכה מענין מזון; וכי אמרו באיזה מהם שירצה יקדים, לא אמרו אלא בברכת בורא פרי האדמה ובברכת ב"פ העץ אבל בברכת בורא מיני מזונות ובברכת ב"פ העץ ברכת במ"מ יש לו להקדים. מפי מורי הרב נר"ו:

רמב"ם הלכות ברכות פרק ח הלכה יג

היו לפניו מינין הרבה אם היו ברכותיהן שוות מברך על אחת מהם ופוטר את השאר, ואם אין ברכותיהם שוות מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו, ואי זה מהם שירצה להקדים מקדים, ואם אינו רוצה בזה יותר מזה אם יש ביניהם אחד משבעת המינים עליו הוא מברך תחלה, וכל הקודם בפסוק קודם בברכה, והשבעה הן האמורים בפסוק זה ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש, ודבש זה הוא דבש תמרים, והתמרים קודמין לענבים, שהתמרים שני לארץ והענבים שלישי לארץ.

שו"ע או"ח ריא:א-ד

א: היו לפניו מיני פירות הרבה, אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה, מקדים מין ז' אעפ"י שאינו חביב כמו המין האחר; ואם אין ביניהם ממין שבעה, מקדים החביב; ואם אין ברכותיהם שוות, אפילו יש בהן ממין שבעה כגון צנון וזית, איזה מהם שירצה יקדים ואפי' אינו חביב; ויש אומרים שגם בזה צריך להקדים החביב; ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב עליו, אפילו אם עתה חפץ במין השני.

ב: ולהרמב"ם אם היה מין אחד חביב לו יותר, בין שברכותיהם שוות בין שאינם שוות בין שיש בהם ממין ז' בין שאין בהם ממין ז', מקדים החביב לו אז באותה שעה; ואם אינו רוצה בזה יותר מבזה, אם יש ביניהם משבעת המינים, עליו מברך תחלה.

ג: הביאו לפניו דבר שברכתו בפה"ע ודבר שברכתו שהכל, בפה"ע קודמת שהיא חשובה שאינה פוטרת אלא דבר אחד; וכן בפה"א ושהכל, בפה"א קודמת; ואם הביאו לפניו בפה"ע ובפה"א, איזה מהם שירצה יקדים; וי"א שבורא פרי העץ קודם.

ד: כל הקודם בפסוק ארץ חטה ושעורה (דברים ה, ח) קודם לברכה, וארץ בתרא הפסיק הענין, וכל הסמוך לו חשוב מהמאוחר ממנו לארץ קמא; הילכך תמרים קודמים לענבים, שזה שני לארץ בתרא וזה ג' לארץ קמא. הגה: ודוקא שאוכל ענבים כמות שהן, אבל אם עשה מהן יין שקובע ברכה לעצמו בפה"ג חשובה והיא קודמת לברך עליו תחלה; אבל מעשה קדירה מחמשת מיני דגן, היא חשובה יותר מברכת היין. כל הנאמר סמוך לארץ קמא, קודם למה שנאמר סמוך לארץ בתרא, לאחר ששוה לו בסמיכה לארץ (טור).